

Talouden, työllisyyden ja tuottavuuden kasvua – mistä ja miten?

Sydämellä -tapahtuma, Keski-Suomen päivänä 18.4.2023

Elina Pylkkänen

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Tilannekuva taloudessa

- Taloudessa kasvu jatkuu pienen levähdysten jälkeen: sekä globaalisti että meillä Suomessa
- Kasvu vaimeaa 2023, koska vertailukohtana on kiivaan kasvun vuodet koronan jälkeen ja siksi, että maat ovat elvyttäneet ennen näkemättömällä volyyymilla: fipo –elvytystä
- Työllisyys kasvaa edelleen; työttömyys ei vauhdikkaasti alene (piilotyöttömyys vähenee)
- Työvoiman saatavuusongelmia jopa 75 % yrityksistä
- Työvoimapulasta kärsivät lähes kaikki toimialat
- Alan vaihtoa havaittavissa laajamittaisesti koronan jälkiseurauksena
- Työttömyysasteet todella matalalla naapurimaissa: yrityksissä työvoiman kannibalismi
- Työvoiman kysyntä ennätyskorkealla:
  - Yritysten kannattavuus parantunut (liikevaihto ja kannattavuus)
  - Palvelualat kasvavat koko ajan
  - Palkkaratkaisu työmarkkinakerroksella ei heikennä työvoiman kysyntäpainetta

Tuotantorakenne murroksessa → Työmarkkinat murroksessa

- Vuosittain yli 200 000 työpaikkaa häviää ja ainakin saman verran syntyy uusia työpaikkoja
- Tällä vuosituhannella työllisten määrä on kasvanut 400 000:lla
- Työmarkkinoiden kitkat hidastavat talouden uudistumista ja tuottavuuden kasvua
- Työvoimatiekartta-hankkeessa (www.TEM/tyovoimatiekartta) selvitettiin
  - Työvoimapula-ammattit ja tarvittavan työvoiman määrä (26 500)
  - Kohtaanto-ongelma: avoimet työpaikat ja näihin ammattitaitoiset työttömät työnhakijat, (45 000 henkilöä)
  - Ylitarjonta-aloilla työttömät työnhakijat (140 000)

Yleisnäkymä työmarkkinoilla

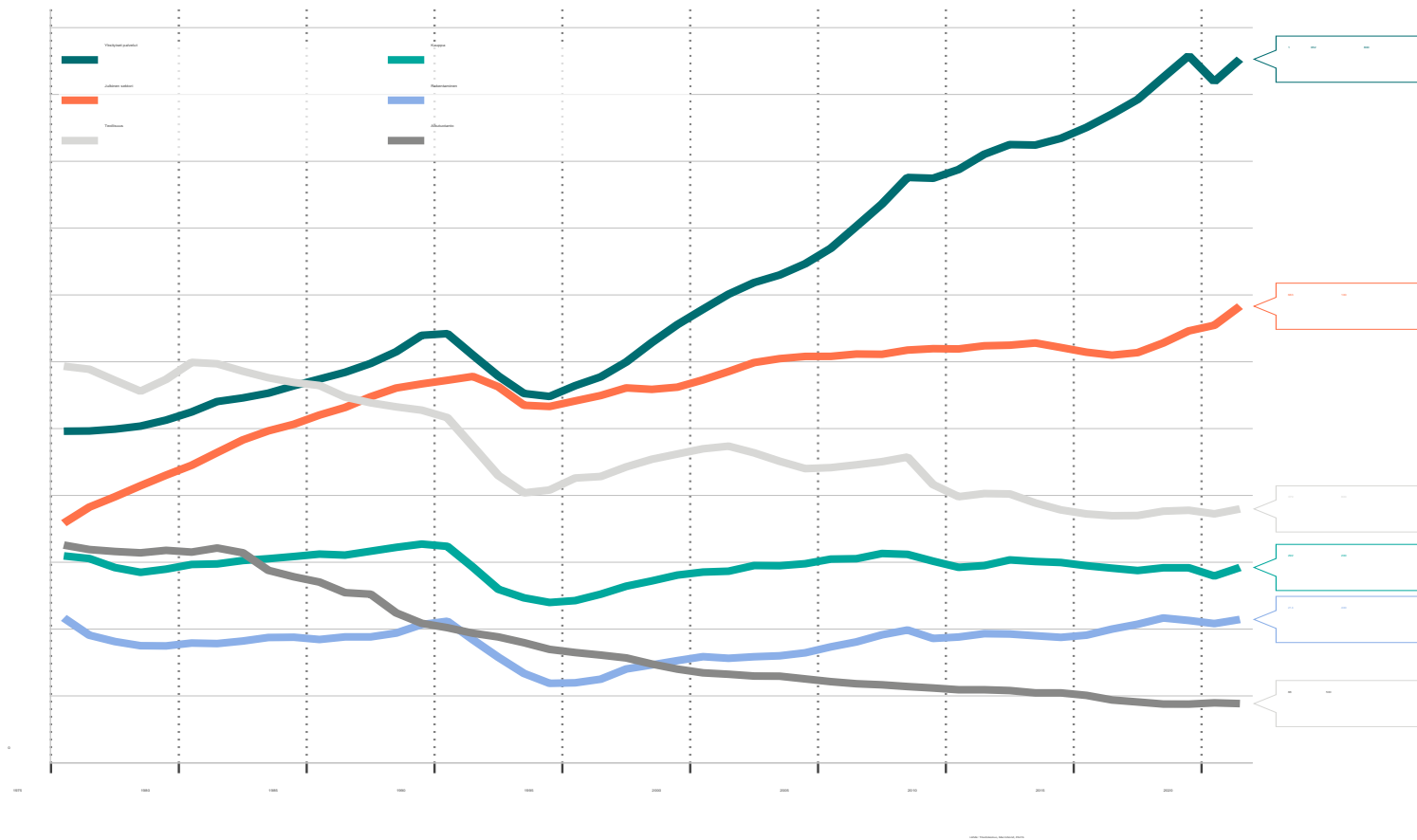

- Työvoiman kysyntä: Ennätysmäärä uusia avoimia työpaikkoja (ennätys 3/2022)
- Työvoiman tarjonta: Laaja työttömyys n. 370 000 henkilöä
- Valtavia ongelmia: työvoimapula; kohtaanto-ongelma ja ylitarjontaa monissa ammateissa
- Työvoimapulaa kaikilla alueilla Suomessa: tuotantorakenne vaihtelee maakunnittain
- Työvoimaa siirtynyt joiltain aloilta kokonaan pois (mm. mara, logistiikka, sote, raksa)
- Työikäinenkin väestö vanhenee (koko väestö vanhenee)
- Pitkäaikaistyöttömyys ennätyskorkealla (lähes 100 000) ja työttömyyden kova ydin sulaa hitaasti
- Työttömyysjaksot ja työpaikkojen aukiolot pitkittyvät (täyttö n 70 pv)
- Liikkuvuutta työmarkkinoilla (alalta toiselle, työpaikasta toiseen, alueelta toiselle)
- Etätyö on tullut jäädäkseen: työn tuottavuus ?
- Digitaalinen ja vihreä siirtymä elinkeinorakenteen murroksen painopisteinä
- Teknologia-investoinnit kasvattavat työvoimatarvetta – eivät vähennä sitä (ks. Tuhkuri)
- Nuorisotyöttömyys ja ikäsyrijintä vähentymään päin

Talouden kehitys työllisyysennusteiden keskeisin vaikutin

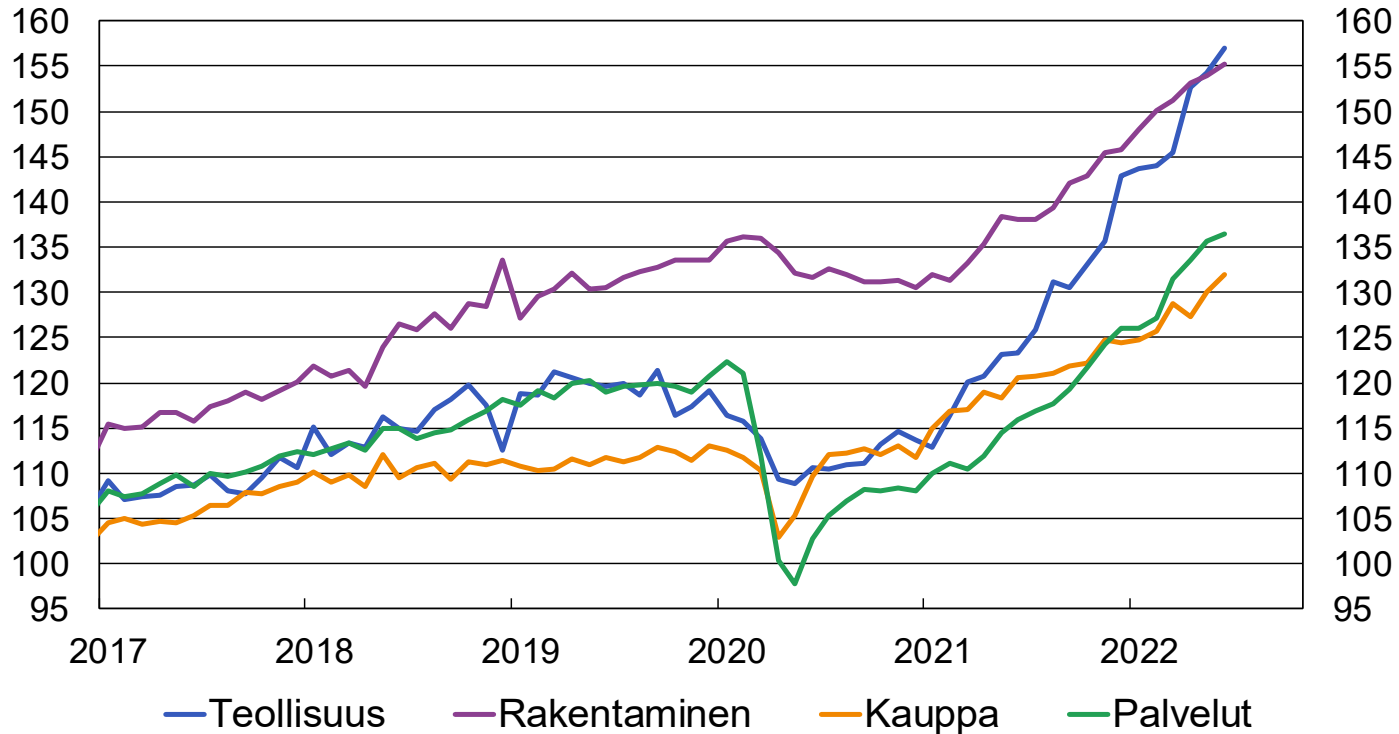

- Työllisyys reagoi viiveellä talouden suhdannevaihteluihin
- Talouskasvun ennustetaan hidastuvan 2023, mutta lähtevän jälleen vauhtiin 2024
- Taloudelliset tutkimuslaitokset ja muut talousennusteiden laatijat yksimielisiä hidastumisesta, mutta jotkut ennustavat tuotannon laskua
- Kaikki ennustavat kuitenkin, että notkahdus jäisi lyhytaikaiseksi, joten työvoimapula ja kohtaanto-ongelmat eivät väisty
- Maailmantalous ja maailmankauppa kasvavat tulevinakin vuosina (hitaammin ensin)
- Suomen kansantalous ja omat politiikkatoimet eivät yksinään määrää talouskehitystämme, pieni avotalous on riippuvainen muista, ja kauppakumppaniemme taloustilanne (ml. palkat) heijastuvat vahvasti meillekin
- Saksan ja muun EU:n talous Suomelle ensisijaisen tärkeitä, vientimaana USA nousi tärkeimmäksi viime vuonna
- Työvoiman saatavuuden ongelmat hidastavat talouskasvua ja tuottavuuden kasvua

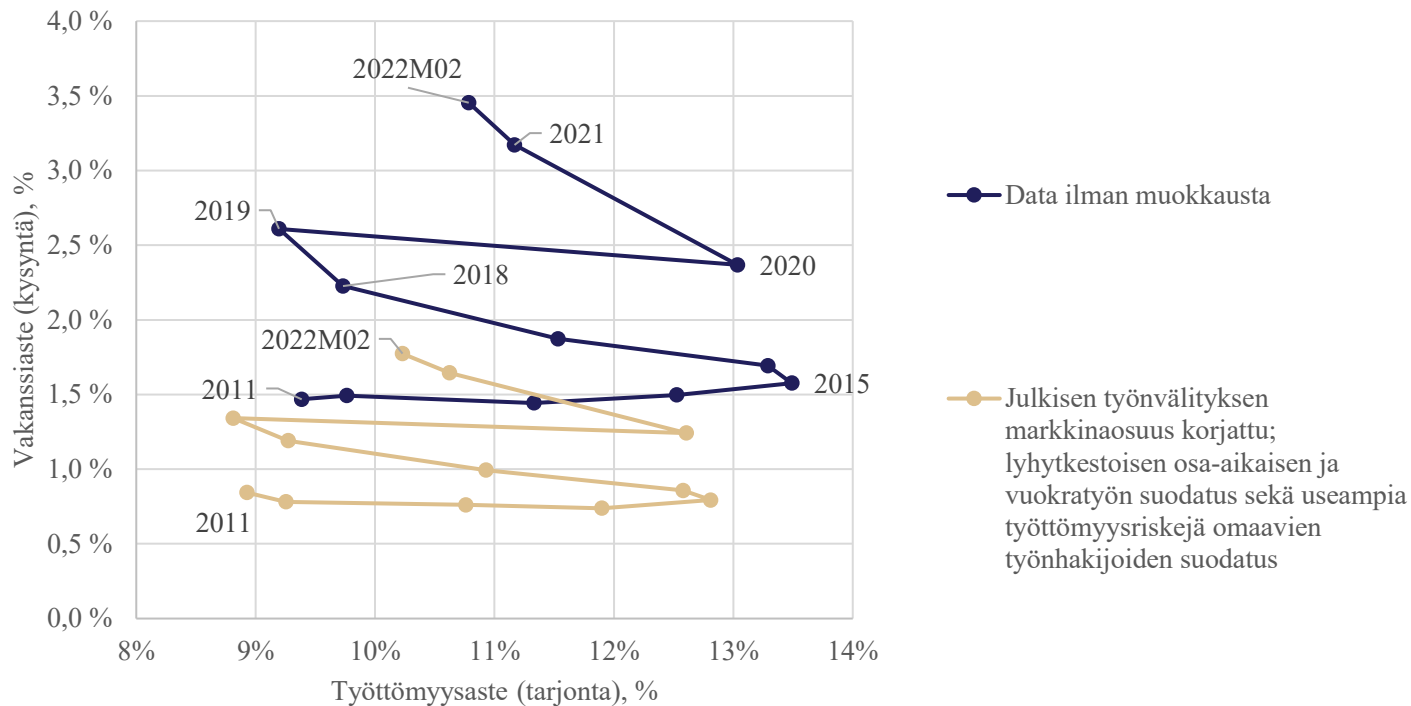
Päätoimialojen liikevaihdon kehitys

2015 = 100, kausitasoitettu

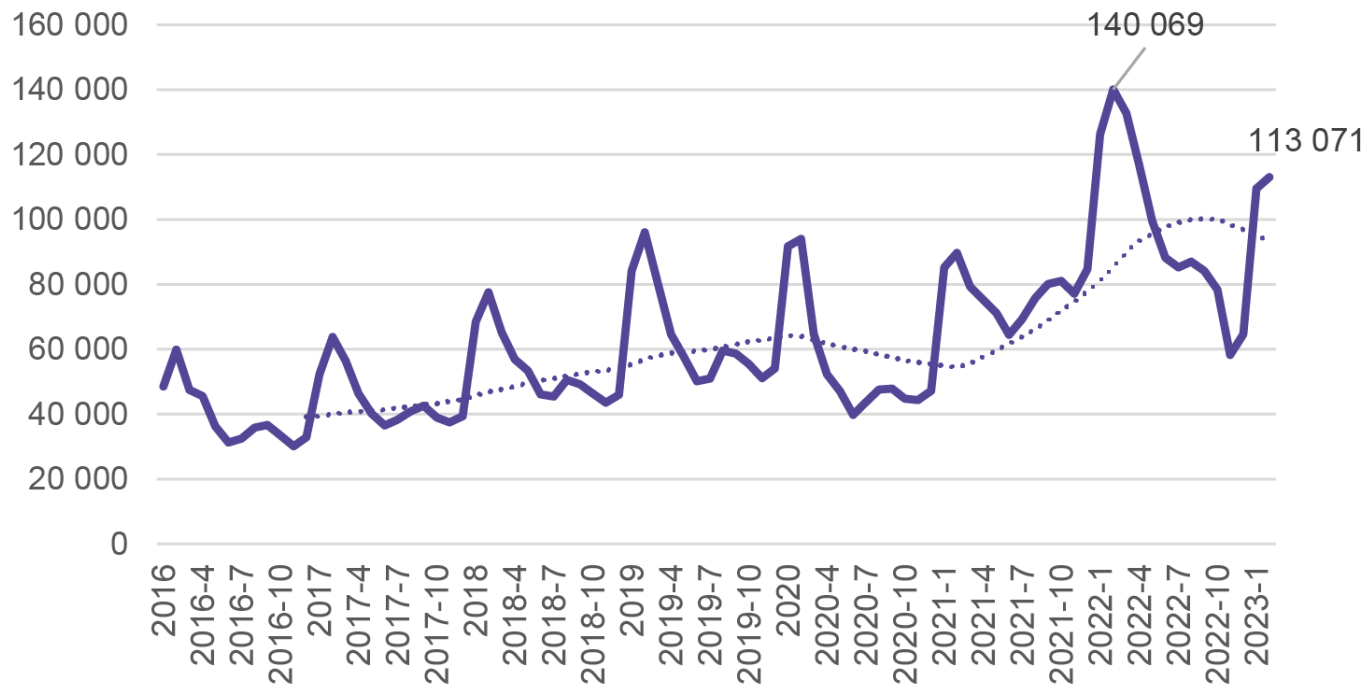
Lähde: Tilastokeskus

Kolmasosa kohtaanto-ongelman kasvusta sidoksissa epätyypillisten työpaikkojen lisääntymiseen?

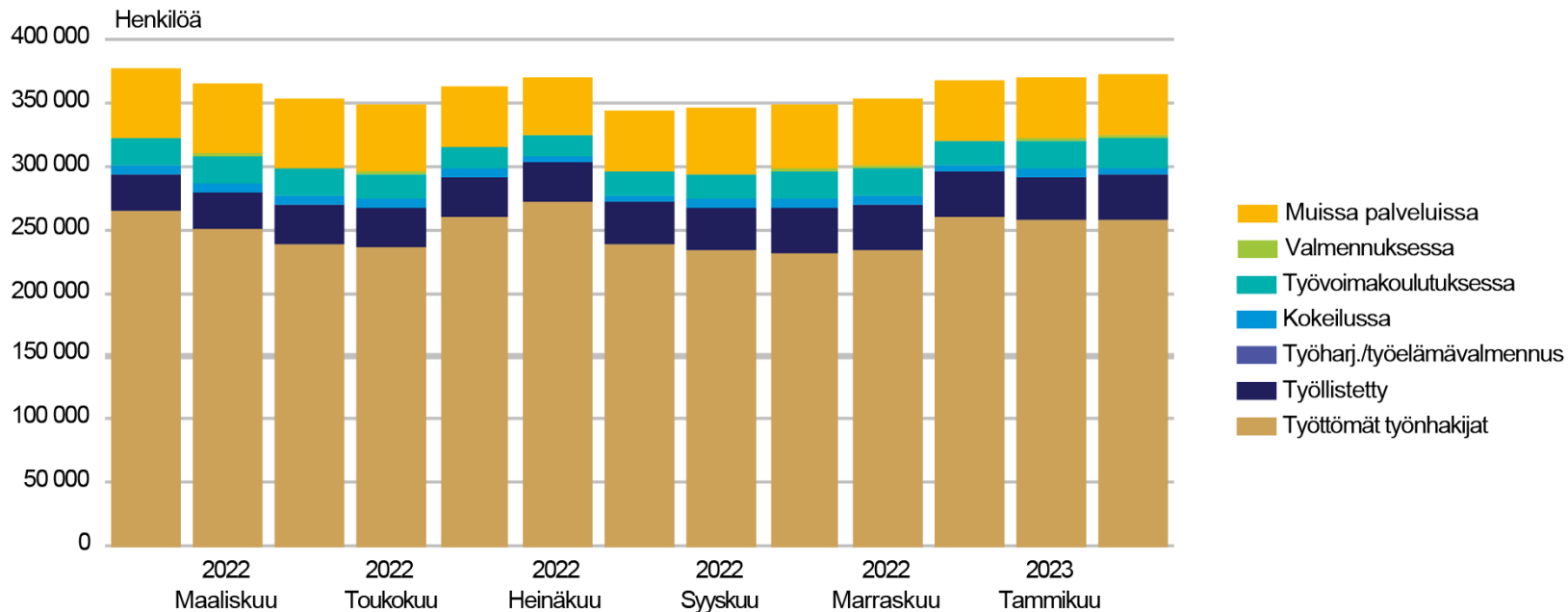

Avoimet työpaikat julkisessa työnvälityksessä

Laaja työttömyys | työttömät työnhakijat ja palveluissa olevat

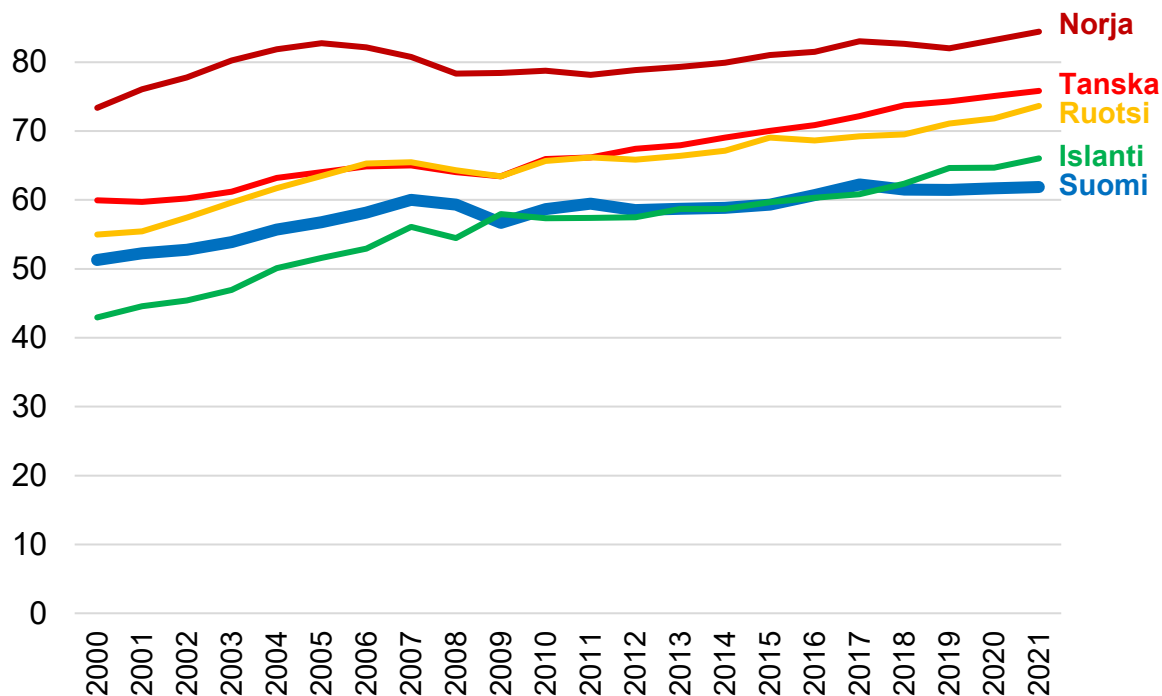

- Hyvinvoinnin kasvu tulee tuottavuuden kasvusta
- Tuottavuuden kasvu tulee siitä, että
  1. keksitään uusia asioita ja/tai tapoja toimia
  2. ja saadaan nämä laajamittaisesti käyttöön
- Uusien asioiden ja toimintatapojen keksiminen on inhimillistä toimintaa
- Ilman innovointiin kykeneviä ihmisiä ei ole innovaatioita

Lähde: Otto Toivanen 5.1.2023

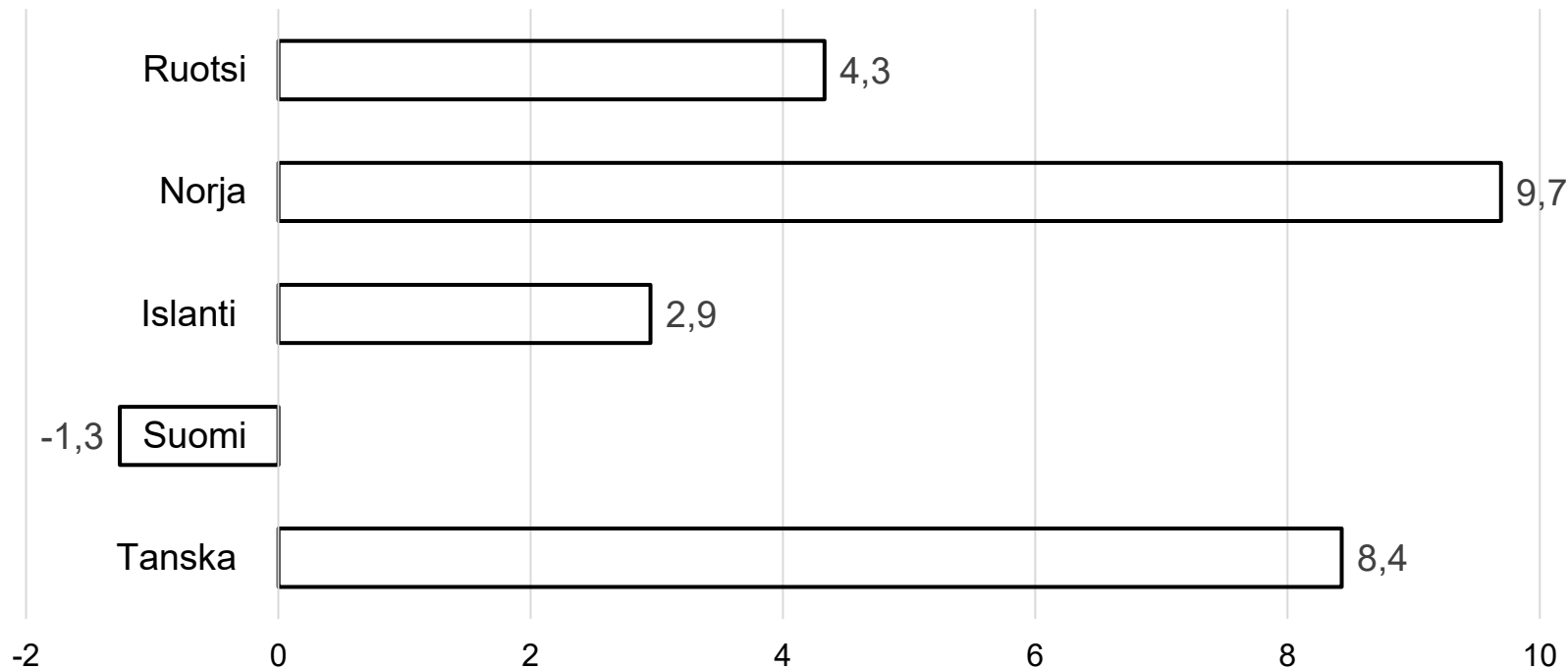
Kansantalouden työn tuottavuus* 2000–2021

*BKT työtuntia kohti 2015-hinnoin dollaria ostovoimakorjattu

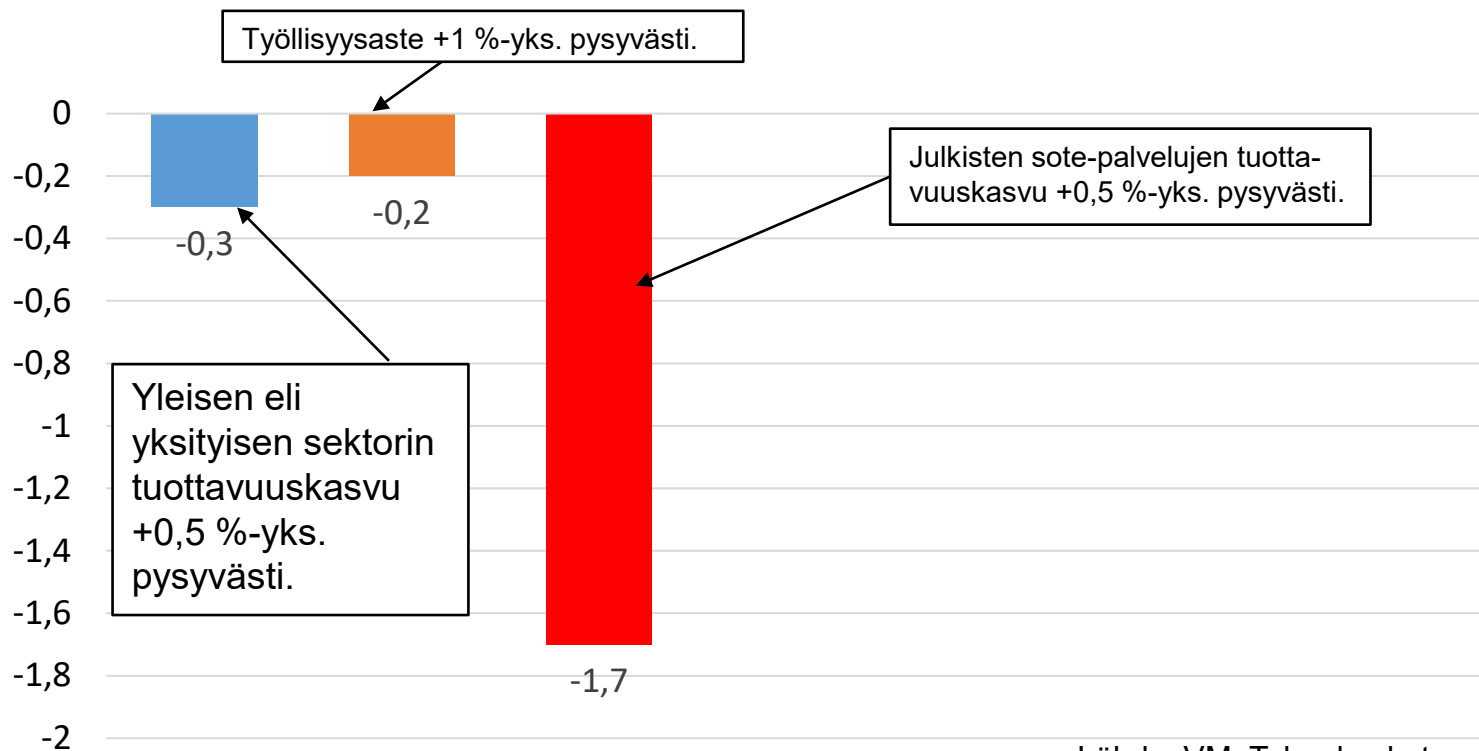
Lähde: OECD

Vaihtotaseen tasapaino/BKT 2012–2022 keskimäärin, %/v.

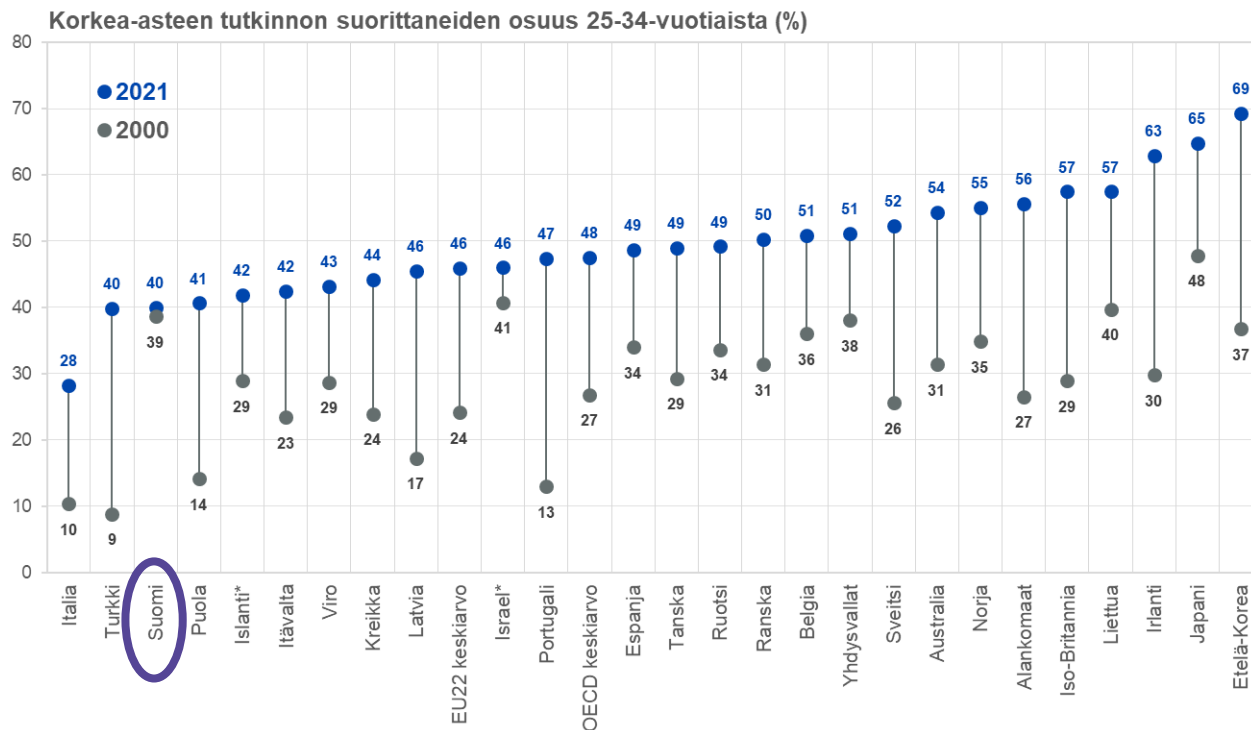
Lähde: OECD

Tuottavuuskasvun ja työllisyysasteen nousun vaikutukset kestävyysvajeeseen suhteessa BKT:hen, %

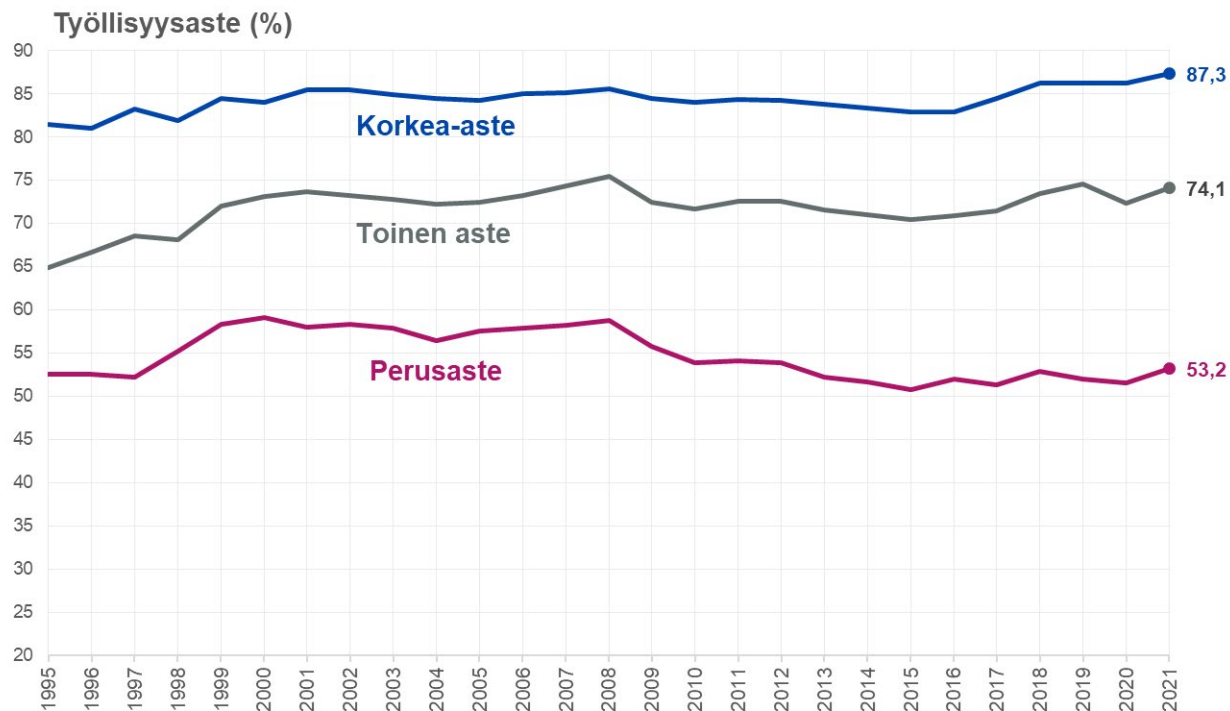
Lähde: VM, Talouden katsaus. Kevät 2023

Suomi jää verrokkimaista jälkeen koulutustasossa

* Islannin kohdalla aloitusvuosi on 2003 ja Israelin 2002

Työllisyys koulutusasteittain 1995–2021 (20–64-vuotiaat)

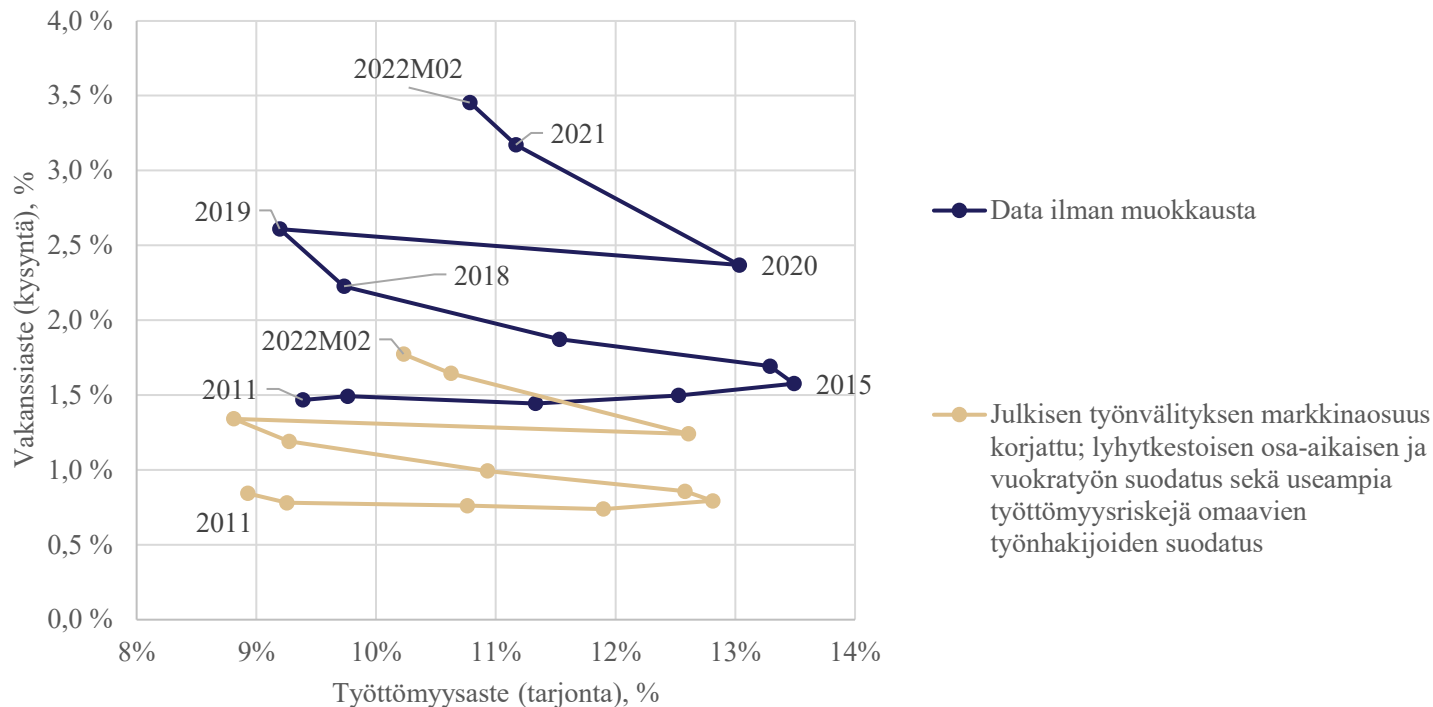

Suomen suunta –hankkeen terveiset

- 1. Suomen suunta-hanke keskittyy tuottavuutta ja työvoiman saatavuutta lisääviin toimiin.**
  - Niiden vaikutukset usein hitaita ja vasta jälkeinpäin arvioitavissa, mikä puoltaa niiden ripeää toteutusta.
- 2. Pitkäjänteiset toimet ovat luonteva osa yhtä hallituskautta pidempää kestävyysvajeen poisto-ohjelmaa.**
  - Ne voivat myös vahvistaa julkista taloutta hyvinvointia heikentämättä.
- 3. Hanke ei esitä suuria menolisäyksiä yli teknisen menokehyyksen, lisäyksetkin rahoitettava kehyyksen sisältä.**
  - Koti- ja ulkomaiset lähtökohdat korostavat nyt julkisen talouden rahoituspohjaa kasvattavia toimia.

Kolmasosa kohtaanto-ongelman kasvusta sidoksissa epätyypillisten työpaikkojen lisääntymiseen?

Työvoimapula ammatit (yli 16€/h)	N
5321 Lähihoitajat	589
3221 Sairaanhoidajat ym.	582
3322 Myyntiedustajat	250
2342 Lastentarhanopettajat	235
2514 Sovellusohjelmoijat	111
2434 Tieto- ja viestintätekniiikan myynnin erityisasiant.	97
2511 Sovellusarkkitehdit	96
2142 Maa- ja vesirakentamisen erityisasiantuntijat	57
2422 Hallinnon ja elinkeinojen kehittäm. erityisasiant.	56
2261 Hammaslääkärit	56
2212 Ylilääkärit ja erikoislääkärit	50
2151 Sähkötekniikan erityisasiantuntijat	48
2523 Tietoverkkojen erityisasiantuntijat	43
8342 Maansiirtokoneiden ym. kuljettajat	37
2266 Kuulontutkijat ja puheterapeutit	36
2250 Eläinlääkärit	33

Työvoimapula-ammattit (alle 16 €/h)	N
5322 Kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta)	252
5414 Vartijat	193
9510 Mainosten jakajat, kengänkiillottajat ym.	107
5244 Puhelin- ja asiakaspalvelukeskusten myyjät	97
4222 Puhelinpalveluneuvoajat	64
4412 Postinkantajat ja -lajittelijat	60
9621 Sanomalehtien jakajat, lähetit ja kantajat	51
5230 Kassanhoitajat ja lipunmyyjät	41
5245 Huoltamotyöntekijät	30
8212 Sähkö- ja elektroniikkalaitteiden kokoonpanijat	27
5211 Kioski- ja torimyyjät	27
5243 Suoramyyjät	26
9411 Pikaruokatyöntekijät	24
4227 Tutkimus- ja markkinatutkimushaastattelijat	15
8157 Pesulatyöntekijät	14
5212 Katumyyjät (elintarvikkeet)	2

Kohtaanto-ongelma-ammattit	%
9313 Rakennusalan avustavat työntekijät	33,7 %
2514 Sovellusohjelmoijat	23,8 %
6113 Puutarhurit, kasvihuoneviljelijät ja -työnt...	20,7 %
7114 Betonirakentajat ja raudoittajat	17,4 %
4222 Puhelinpalveluneuvoajat	17,3 %
9312 Maa- ja vesirakentamisen avustavat työ...	15,9 %
9412 Avustavat keittiötyöntekijät	12,1 %
5132 Baarimestarit	12,1 %
8211 Konepaja- ja metallituotteiden kokoonp...	12,1 %
5131 Tarjoilijat	11,9 %
7212 Hitsaajat ja kaasuleikkaajat	10,9 %
7121 Kattoasentajat ja -korjaajat	10,4 %
7123 Rappaajat	10,3 %
7122 Lattianpäällystystyöntekijät	10,0 %
7115 Kirvesmiehet ja rakennuspuusepät	9,5 %
2521 Tietokantasuunnittelijat ja -vastaavat	9,4 %

Ylitarjonta-ammattit	N
7213 Ohutlevysepät	-189
7126 Putkiasentajat	-193
2655 Näyttelijät	-194
1221 Myynti- ja markkinointijohtajat	-195
2163 Tuote- ja vaatesuunnittelijat	-199
2643 Kääntäjät, tulkit ja muut kielitieteilijät	-200
7522 Huonekalupuusepät ym.	-201
2341 Peruskoulun alaluokkien opettajat	-202
4221 Matkatoimistovirkailijat	-205
7115 Kirvesmiehet ja rakennuspuusepät	-212
5221 Kauppiat (pienyrittäjät)	-217
3431 Valokuvaajat	-219
4311 Taloushallinnon toimistotyöntekijät	-222
2153 ICT-alan erityisasiantuntijat	-241
5153 Kiinteistöhuollon työntekijät	-245
4211 Pankki- ym. toimihenkilöt	-245

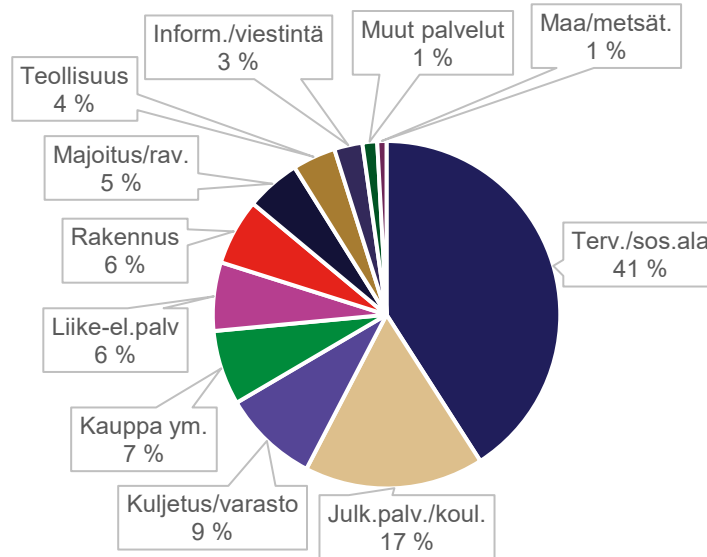
Ylitarjonta-ammattit (%)	Työttömyysaste (%)
7531 Vaatturit, pukuompelijat, turkkurit, h...	53,91 %
2651 Kuvataiteilijat	49,22 %
6113 Puutarhurit, kasvihuoneviljelijät ja -t...	33,17 %
2632 Yhteiskunta- ja kulttuuritutkijat	29,33 %
7522 Huonekalupuusepät ym.	29,21 %
2655 Näyttelijät	26,72 %
2163 Tuote- ja vaatesuunnittelijat	24,78 %
7131 Rakennusmaalarit ym.	24,40 %
7213 Ohutlevysepät	23,87 %
4221 Matkatoimistovirkailijat	23,17 %
2652 Muusikot, laulajat ja säveltäjät	20,92 %
9412 Avustavat keittiötyöntekijät	19,86 %
5142 Kosmetologit ym.	19,62 %
7421 Elektr.- ja autom.laitteiden asentaja...	19,58 %
2153 ICT-alan erityisasiantuntijat	18,80 %
3431 Valokuvaajat	17,13 %

Työvoimapulan takia jää syntymättä paljon työpaikkoja

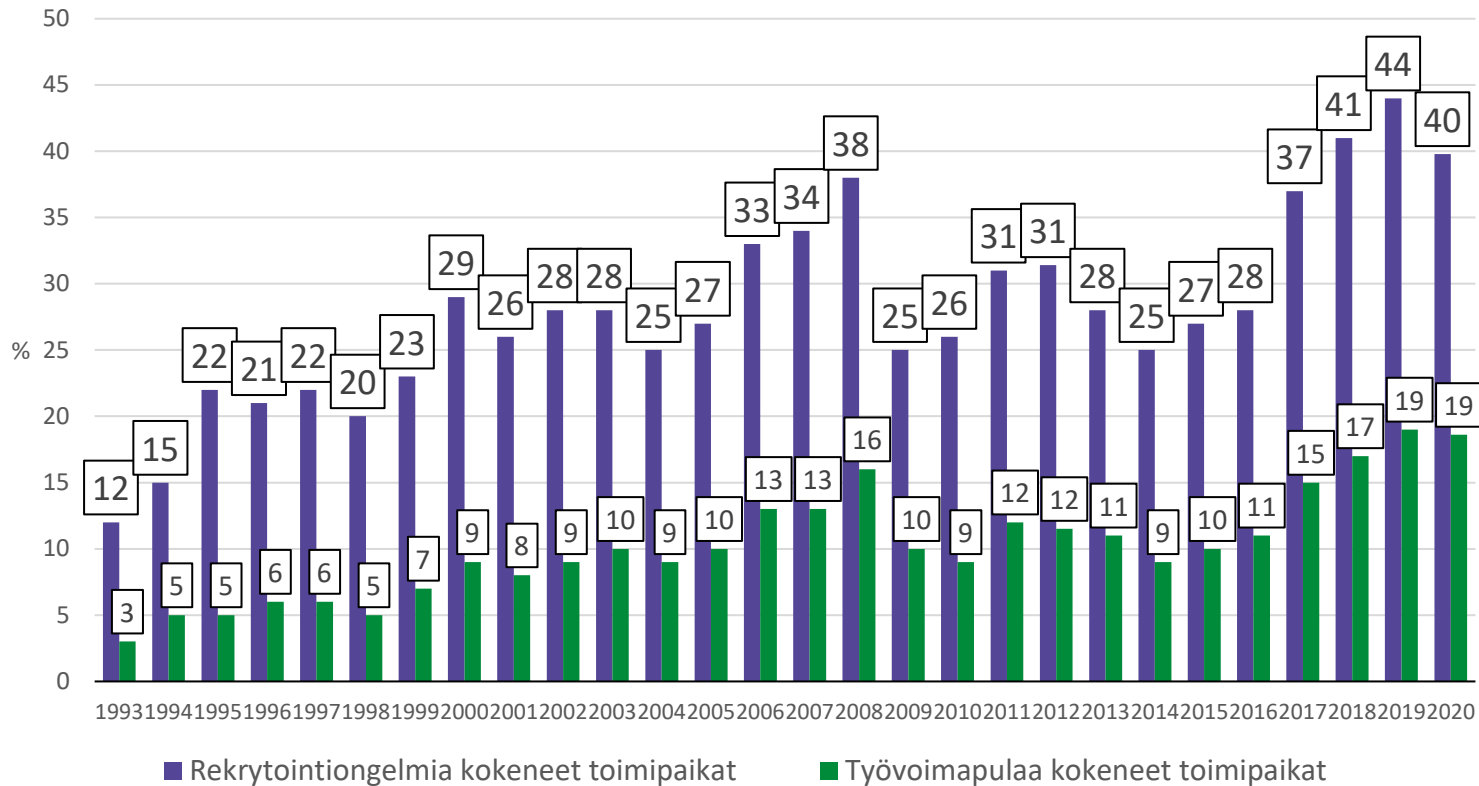
- Kuluneen 12 kk aikana on jäänyt syntymättä yhteensä noin 130 000 työsuhdetta.
- Täyttämättä jääneistä työsuhteista suurin osa on ollut sote-alalla ja koulutuksessa.
- Huom! Kaikki syntymättä jääneet työpaikat eivät ole vakituisia: esimerkiksi sote-alalla on jäänyt täyttämättä paljon lyhyempiä sijaisuuksia.

Työvoimapulan takia palkkaamatta jääneiden henkilöiden määrä (yht. 130 000) toimialoittain, Q2/2021–Q1/2022

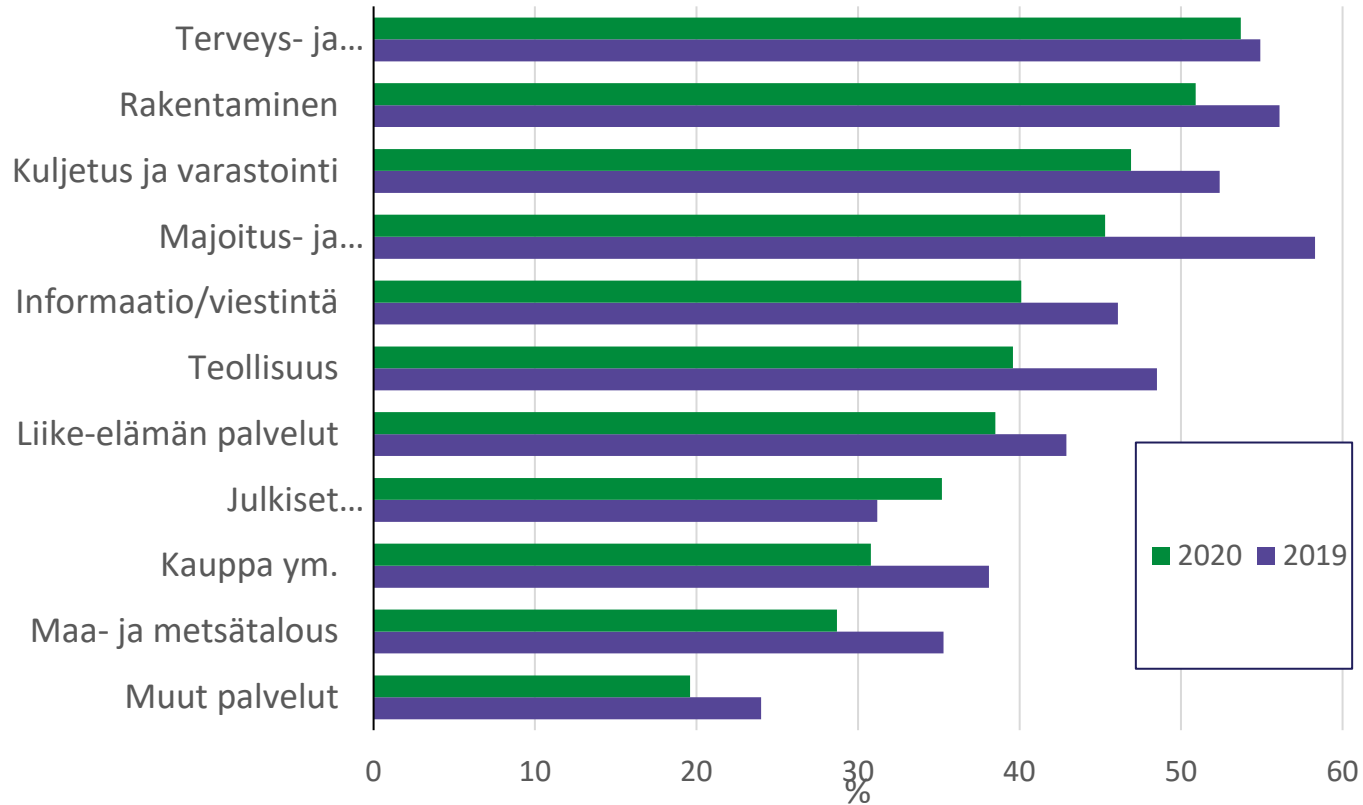

Lähde: Tilastokeskuksen TEMille tuottaman Avoimet työpaikat -tilaston yhteydessä kerättävä työnantajahaastatteluaineisto

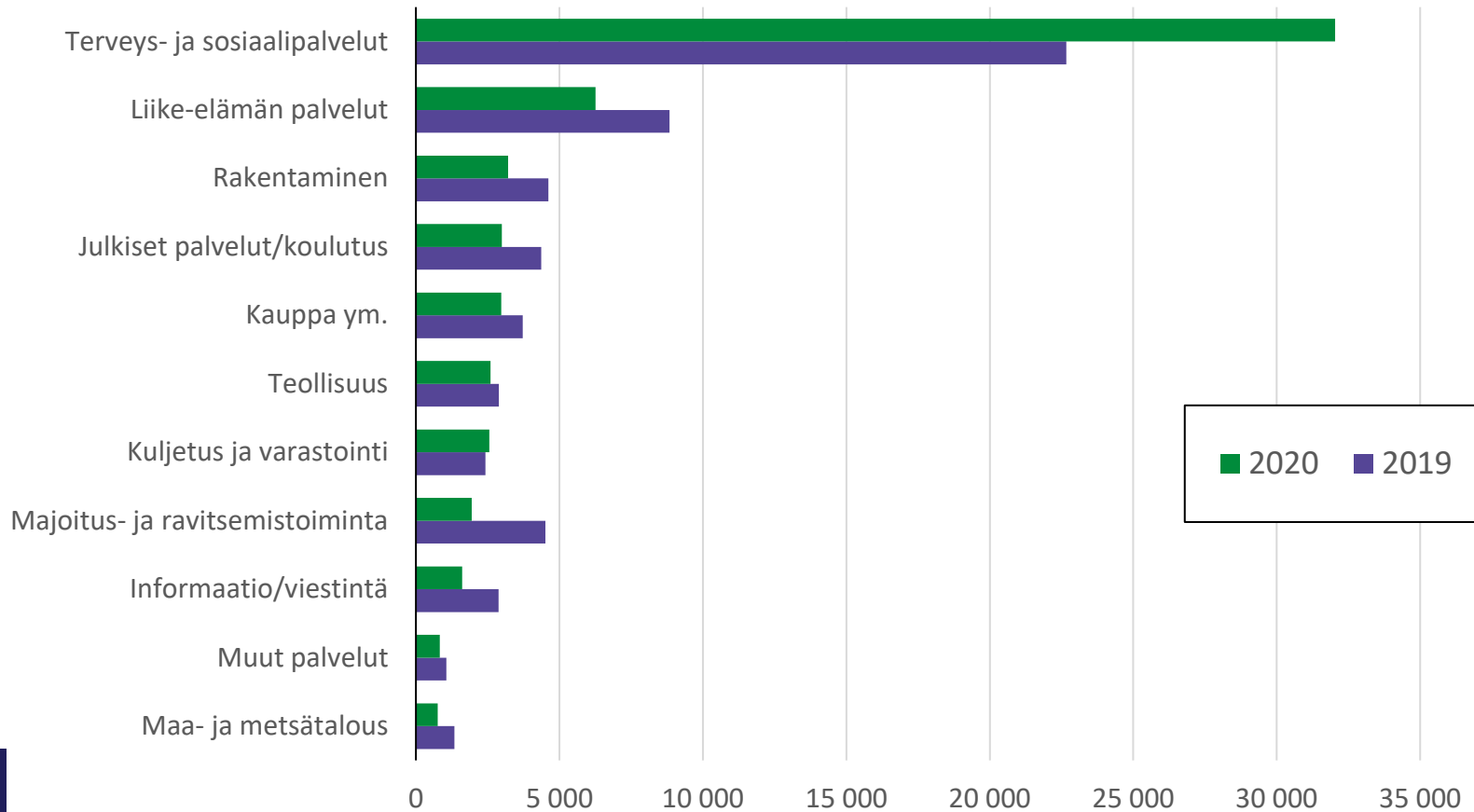
Työvoiman saatavuusongelmia ja työvoimapulaa kokeneet toimipaikat v. 1993–2020, %.

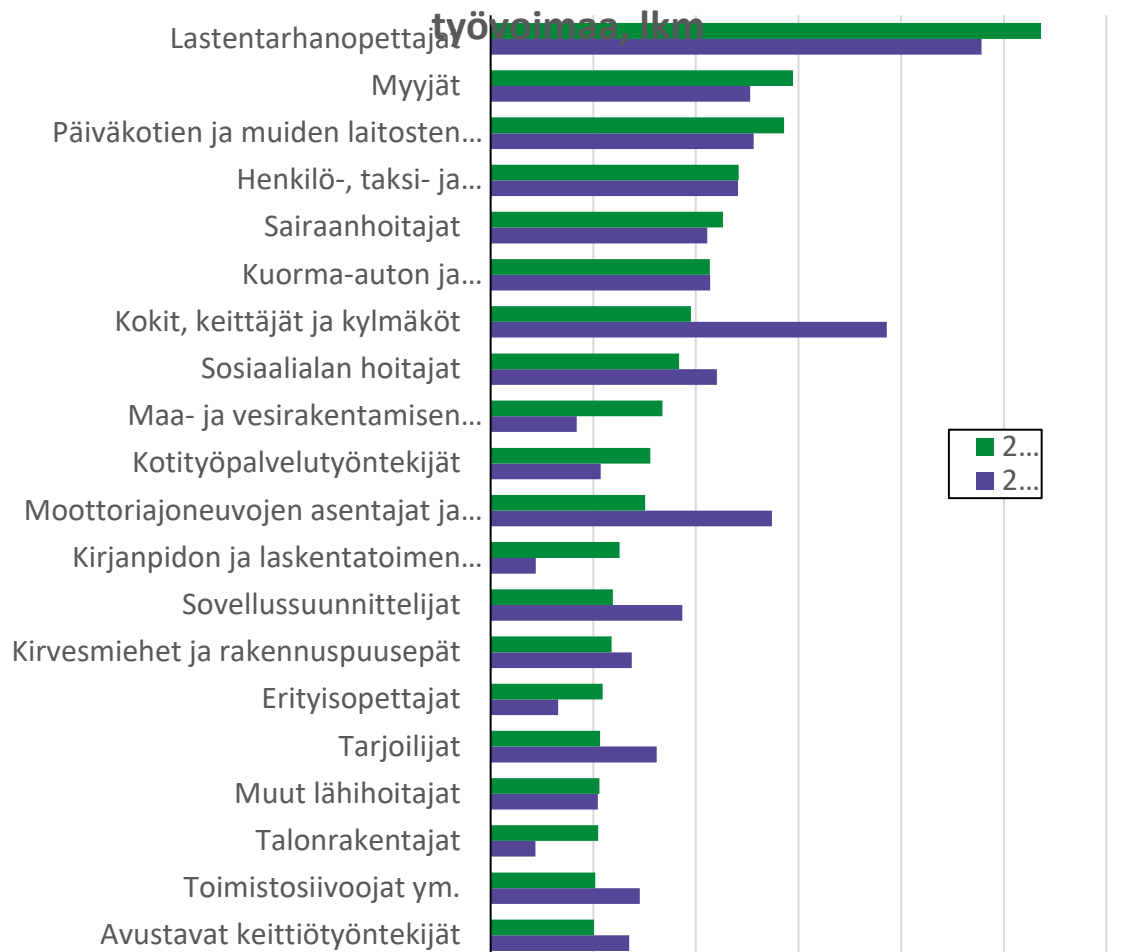
Työvoiman saatavuusongelmia kokeneet toimipaikat toimialoittain vuosina 2019 ja 2020, %.

Saamatta jääneiden työntekijöiden lukumäärä toimialoittain vuosina 2019 ja 2020.

Toimipaikat, jotka eivät käytäneet ko... 2020

Helpottaako tilanne?

Ei

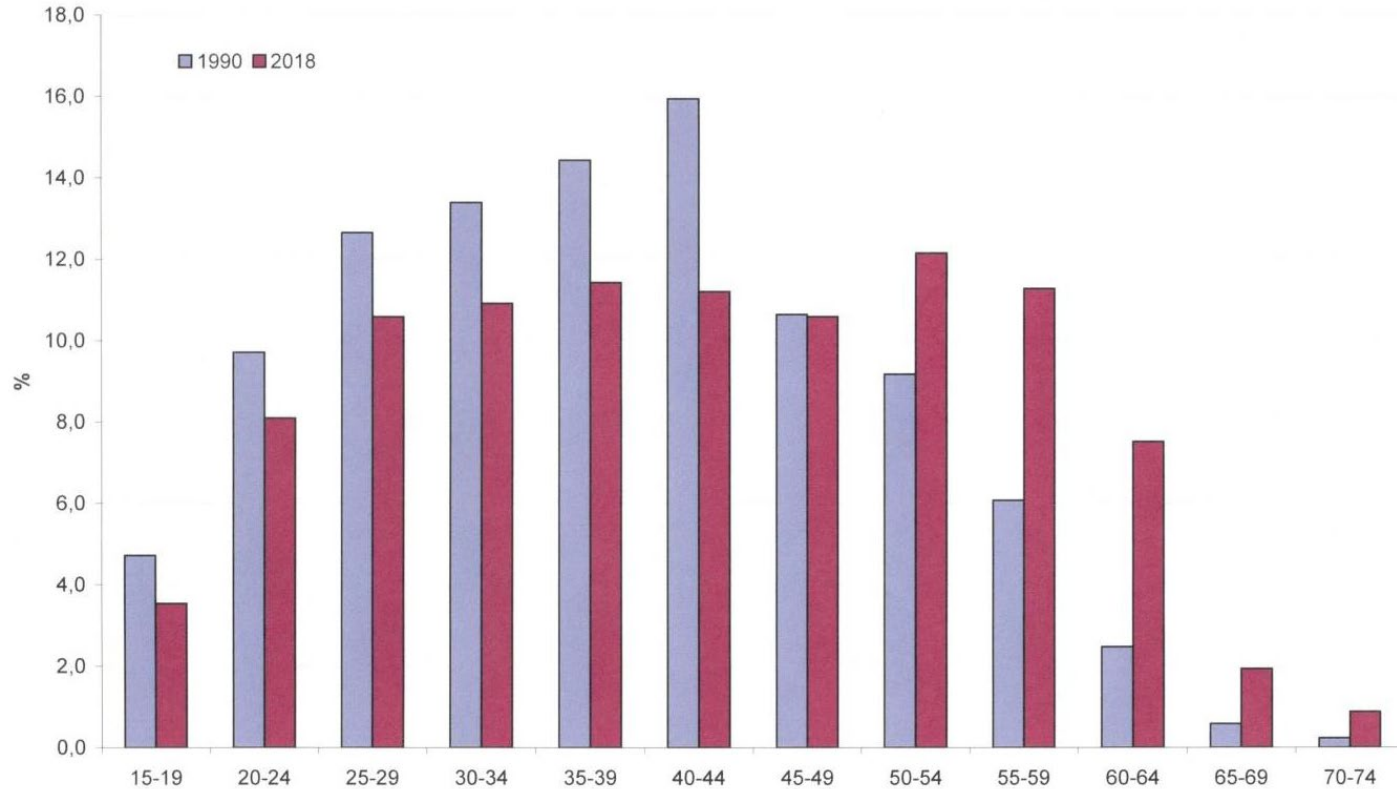
Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työvoimapotentiaalit

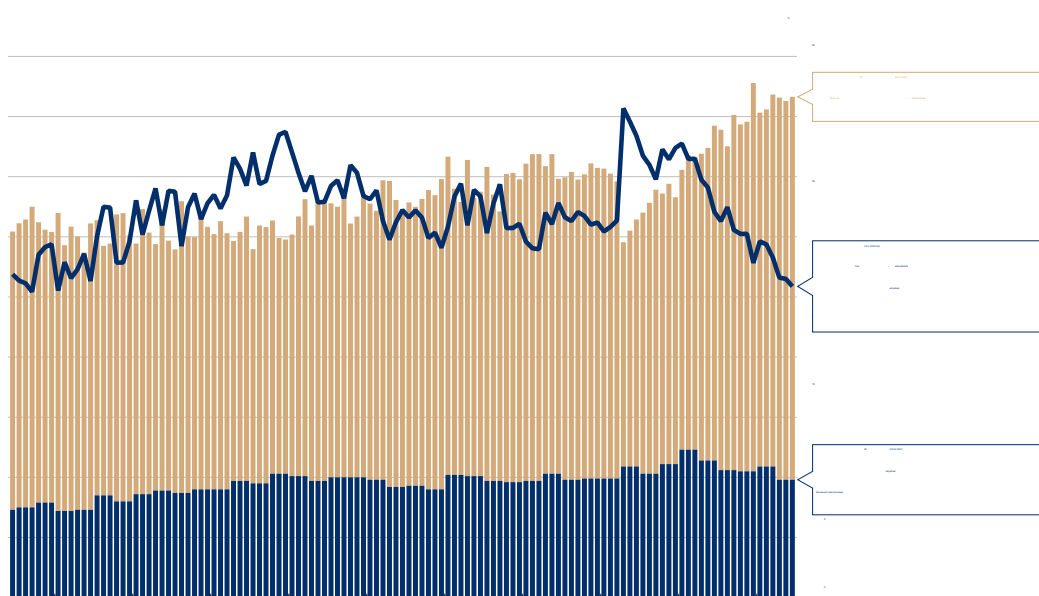

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

TYÖVOIMA (15-74-v.) JAKAUMA IKÄRYHMITTÄIN

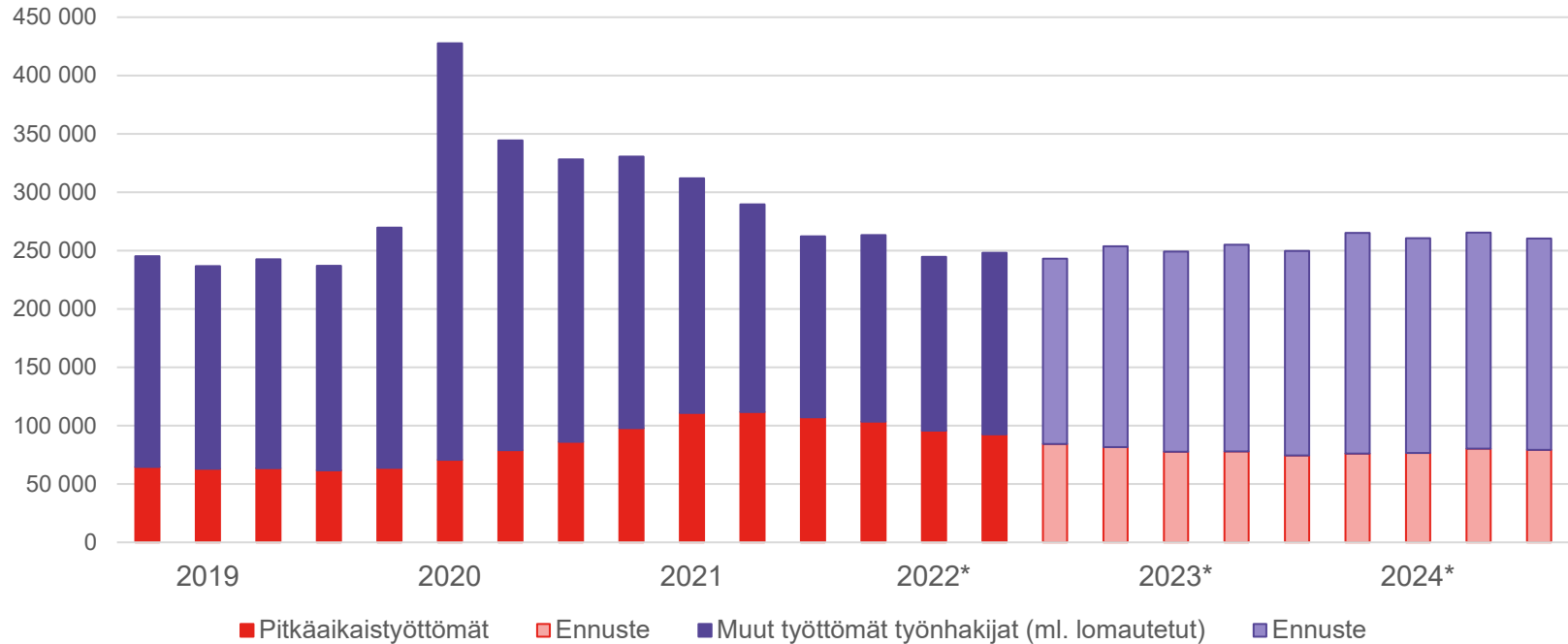

Osa-aikatyötä tekevien määrä on kasvanut, mutta pääasiassa kasvu on ollut haluttua

- Alityöllisten eli niiden osa-aikatyöntekijöiden, jotka haluaisivat tehdä pidempää työaika, määrä on pysynyt vakaana, vaikka osa-aikatyötä tekevien työllisten määrä on kasvanut voimakkaasti.
- Näyttäisi siis siltä, että pääasiassa uudet syntyneet osa-aikatyöpaikat ovat olleet haluttuja
- Alityöllisiä on kuitenkin edelleen hieman noin 100 000

Työttömät työnhakijat (poislukien toimenpiteissä olevat)

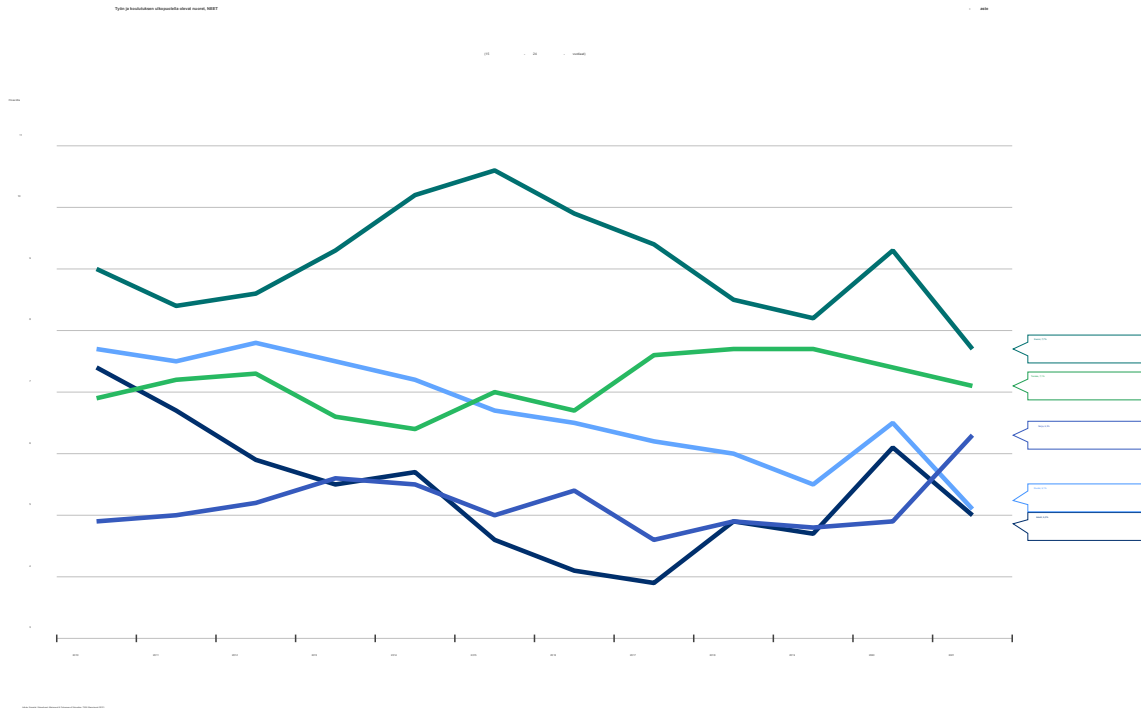

Lähde: Työnvälitystilasto, työ- ja elinkeinoministeriö. Ennuste: TEM

Nuorten työvoiman ja koulutuksen ulkopuolella olo on Suomessa muita Pohjoismaita yleisempää

- Välivuosien määrä ja hidas siirtymä toiselta asteelta kolmannelle heijastuvat NEET-asteessa
- Myös varusmiespalvelun aloituksen odottaminen kasvattaa NEET-astetta

Opiskelijoiden työssäkäynti (2020)

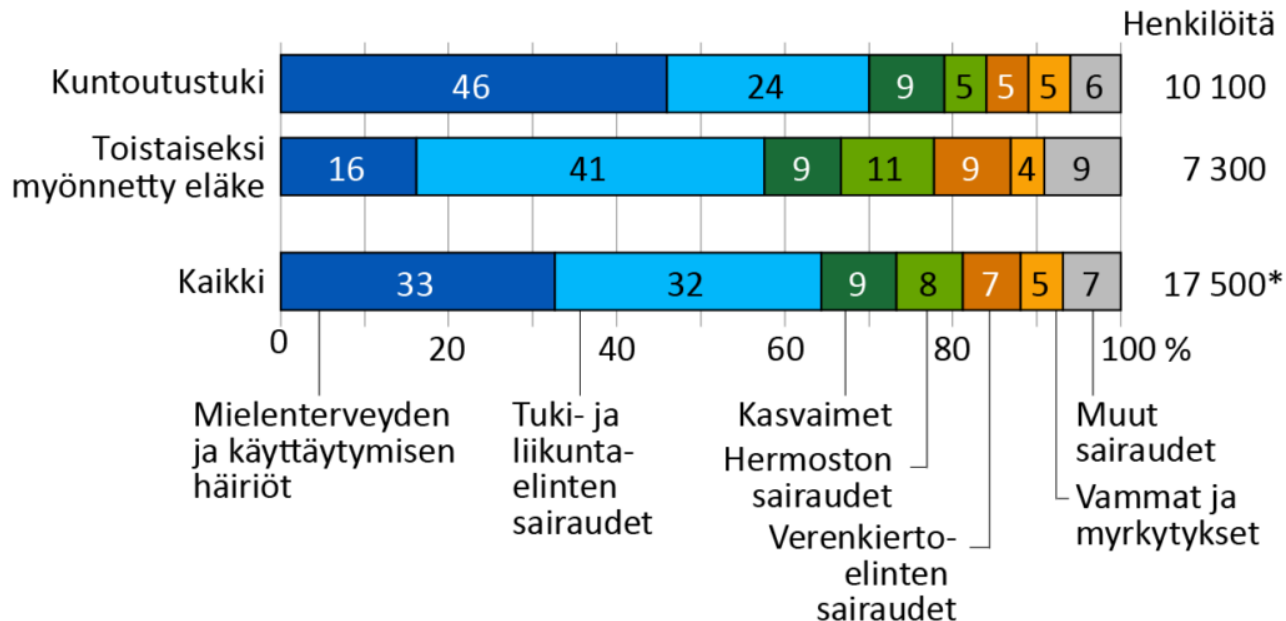
	Opiskelijat (lkm.)	Työlliset opiskelijat (lkm)	Työlliset opiskelijat, %
Yhteensä	513 090	238 830	46,5
Lukiokoulutus	43 374	10 646	24,5
Ammatillinen peruskoulutus	122 580	40 421	33
Ammattitutkinto	28 368	18 882	66,6
Erikoisammattitutkinto	13 434	11 223	83,5
Ammattikorkeakoulututkinto	132 740	65 164	49,1
Alempi korkeakoulututkinto	77 867	30 615	39,3
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto	16 028	13 010	81,2
Ylempi korkeakoulututkinto	59 855	34 670	57,9
Lääkärien erikoistumiskoulutus	136	121	89
Lisensiaatintutkinto	567	417	73,5
Tohtorintutkinto	18 141	13 661	75,3

Tilastokeskus, Opiskelijoiden työssäkäynti

Työkyvyttömyyseläkkeellä 190 000 henkilöä

Työeläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet eläkkeen määräaikaisuuden ja sairauspuoryhmän mukaan vuonna 2021

*Sisältää 84 työuraeläkkeelle siirtynyttä

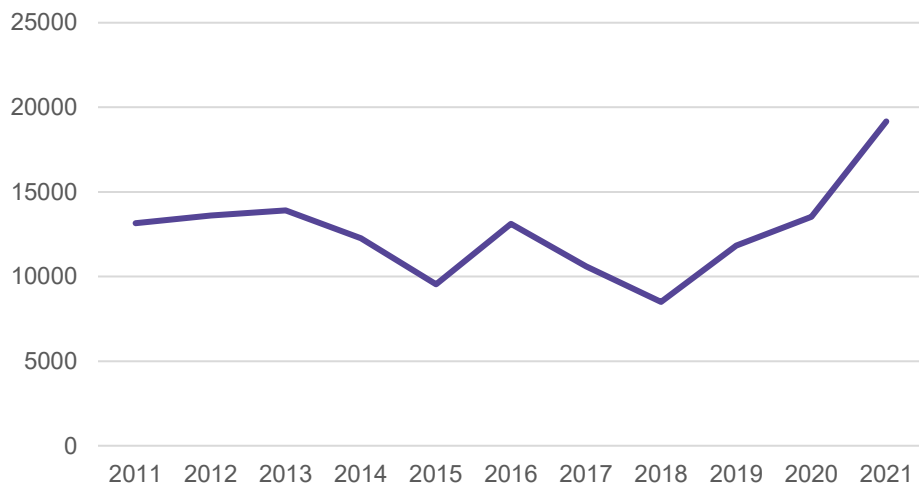
Lähde: Eläketurvakeskus

Väestörakenne rajoittaa työvoiman määrää

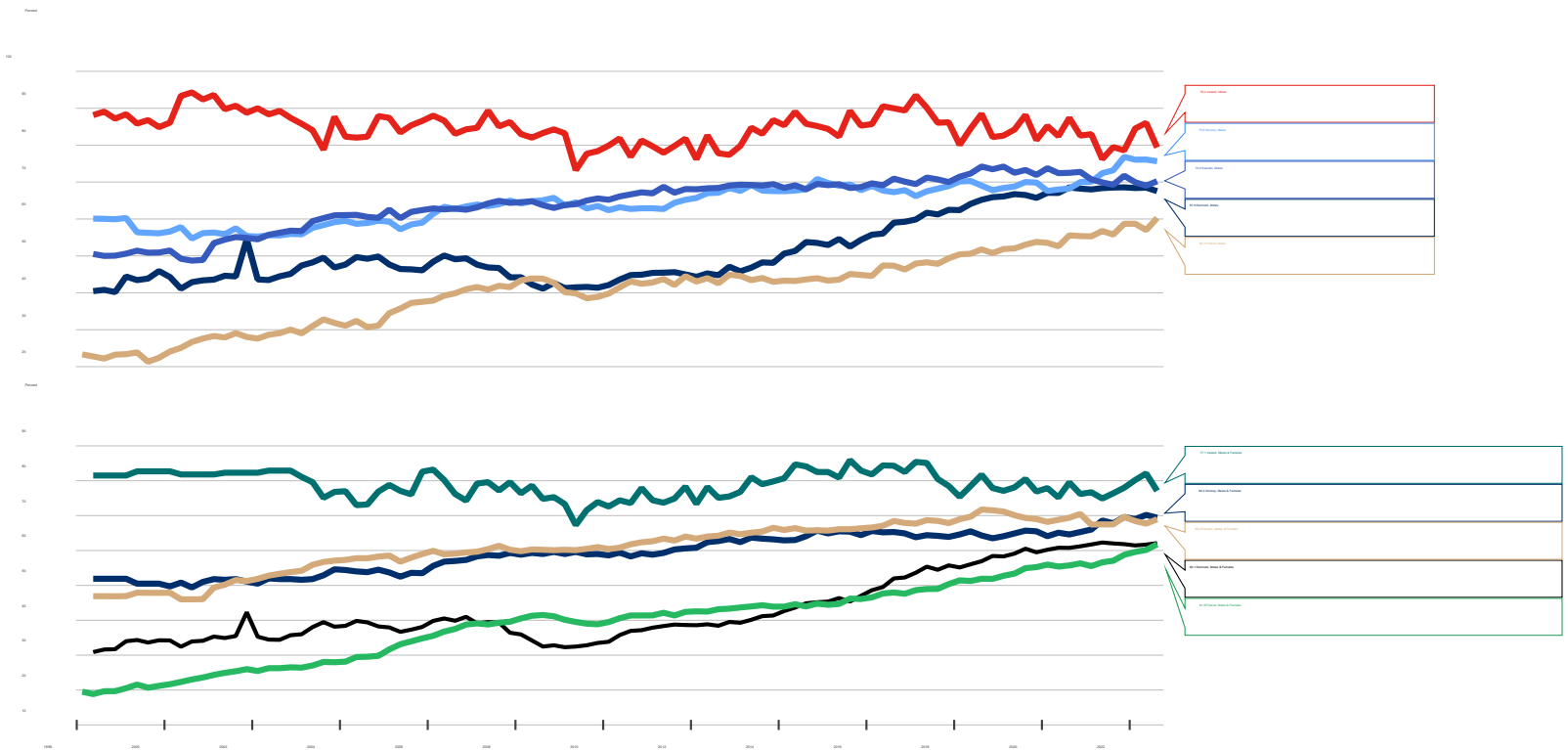
15-74 vuotiaiden nettomaahanmuutto vuosina 2011-2021

- Työvoiman määrän kasvu on maltillista johtuen talouden kasvun taittumisesta
- Ilman maahanmuuttoa työmarkkinoille tulevan työvoiman määrä ei riitä korvaamaan sieltä poistuvaa työvoimaa
- Ukrainalaisten sotapakolaisten siirtyminen työvoimaan lisää työvoiman tarjontaa – vaikea ennustaa, missä määrin
- Olemme huomioineet ennusteessamme muutoksen työvoimassa parhaan arvion mukaan – paljon riippuu siitä, kuinka moni ukrainalaisista jää maahan

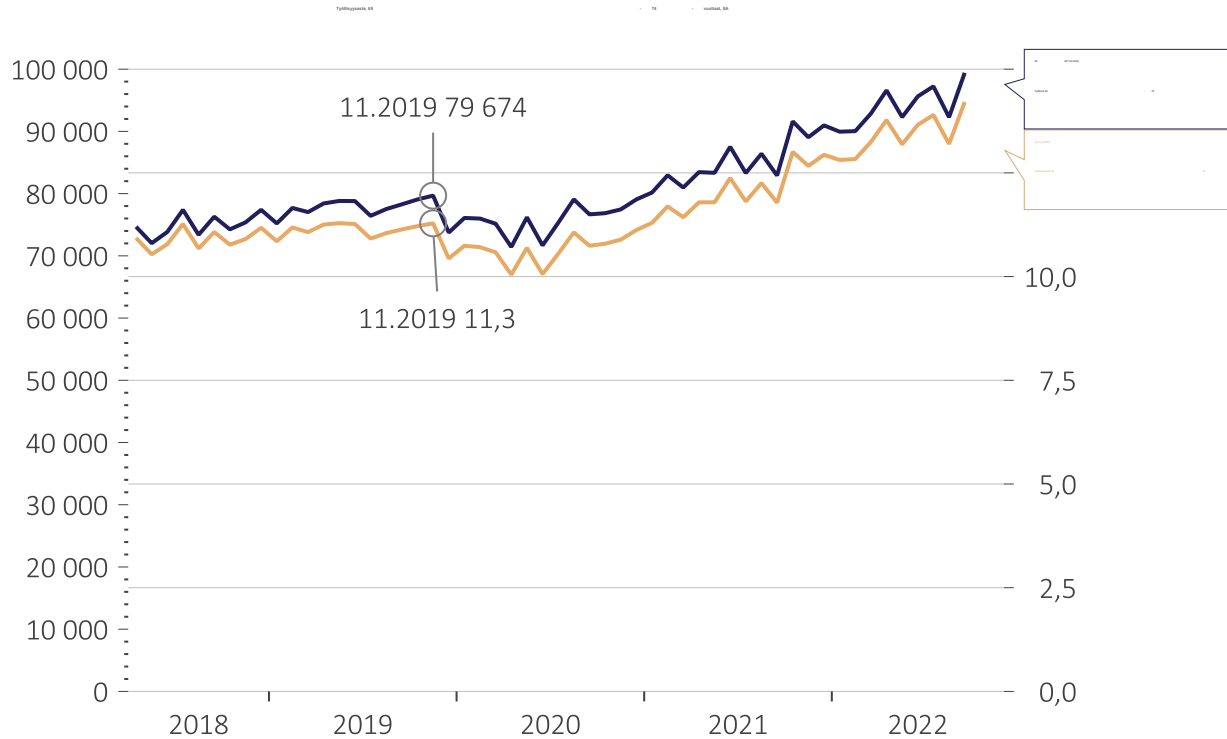
Lähde: Väestöennuste 2021, Tilastokeskus

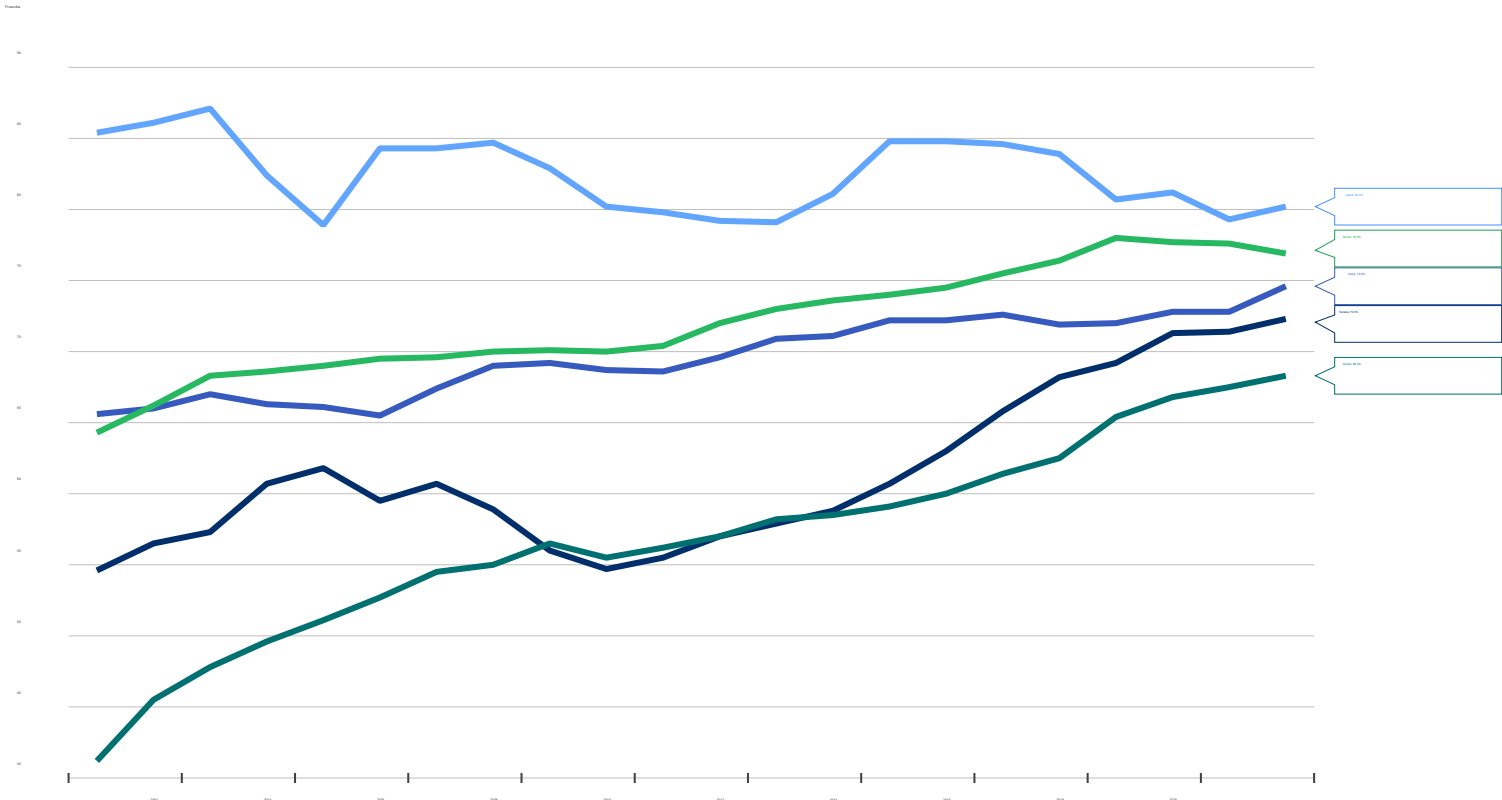
(miljoonaa henkeä)

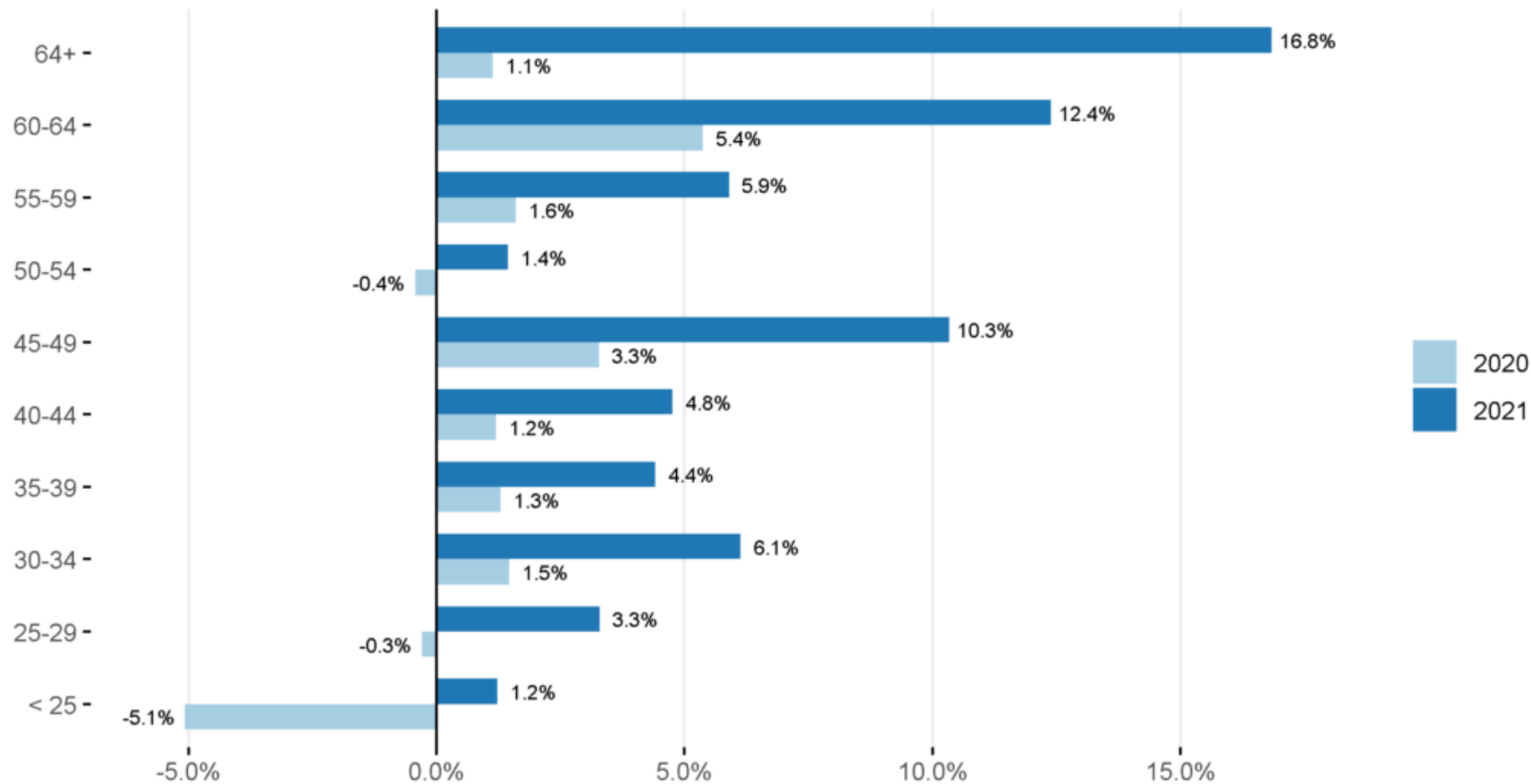
65+ työllisyys kasvaa, mutta ei näy työllisyysasteessa

Palkkasumman kehitys ikäluokittain

lokakuun palkkasumman muutos vuodesta 2019, %

Taloudellinen huoltosuhte kuntoon

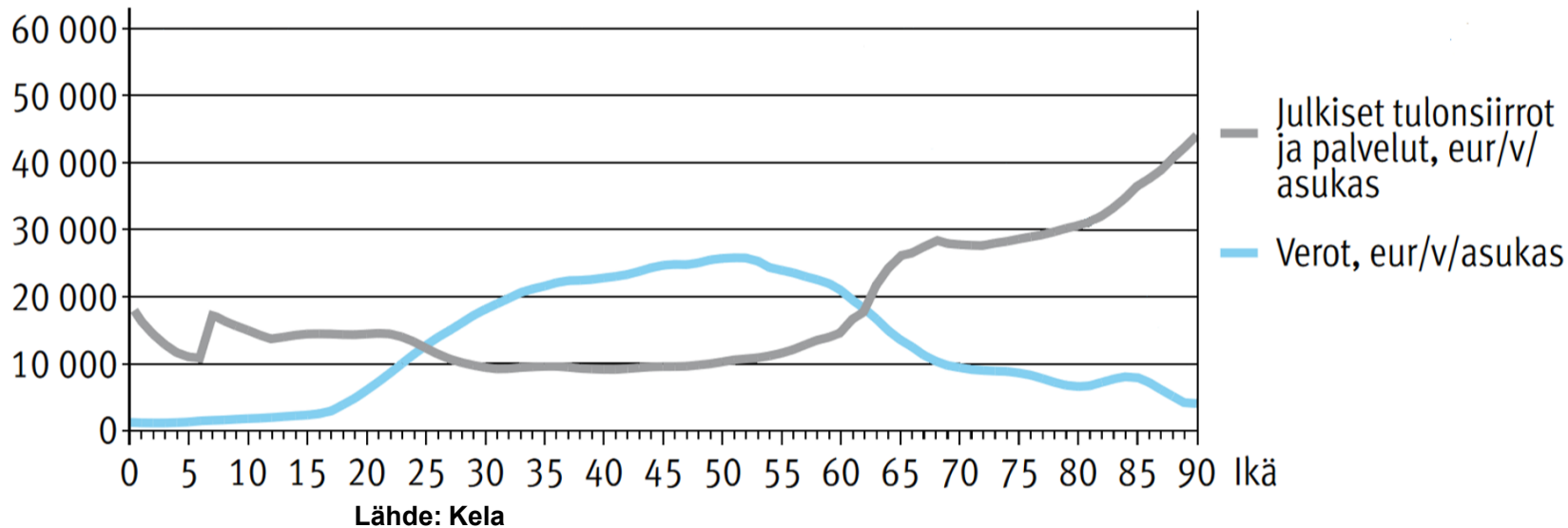

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Jos työllisyysaste ei nouse, se aiheuttaa painetta julkisiin menoihin: henkilöt ovat lyhyemmän aikaa nettomaksajina ja pidemmän aikaa nettosaajina

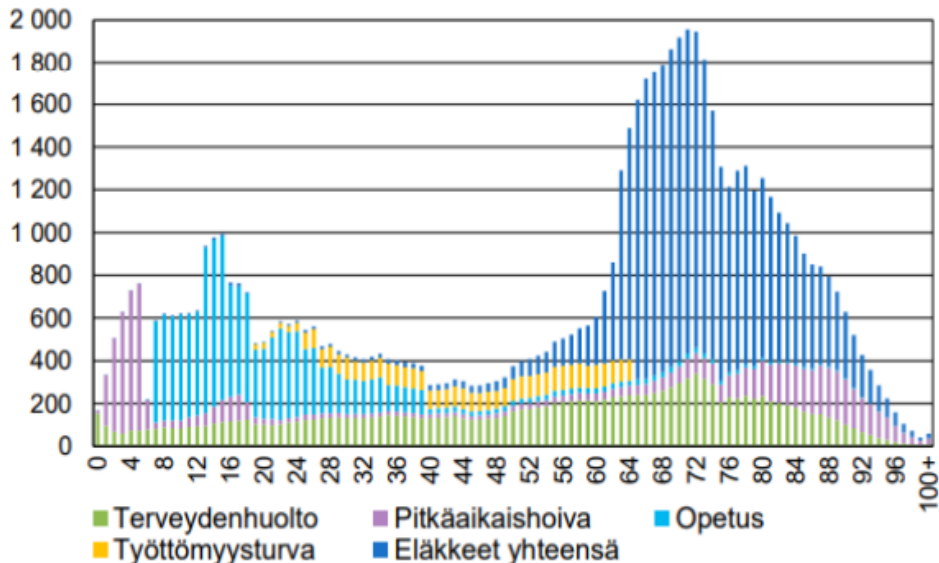
Veroelinkaari

Eläkepommi ja hoivapommi

Ikäsidonnaiset menot yhteensä ikäluokittain v. 2019

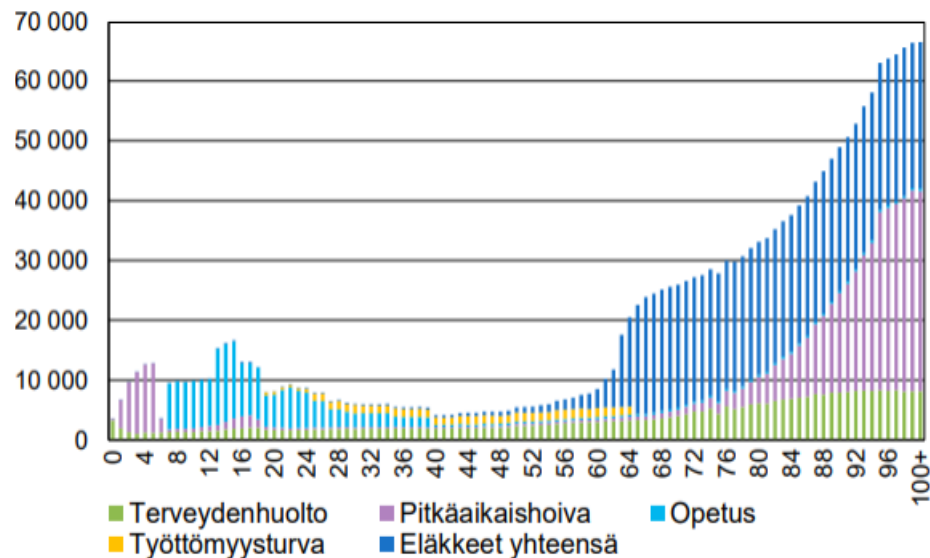
milj. euroa

Lähde: STM:n kehittämä SOME-malli, VM

Ikäsidonnaiset menot ikäluokittain v. 2019

euroa henkeä kohden, keskiarvo

Lähde: STM:n kehittämä SOME-malli, VM

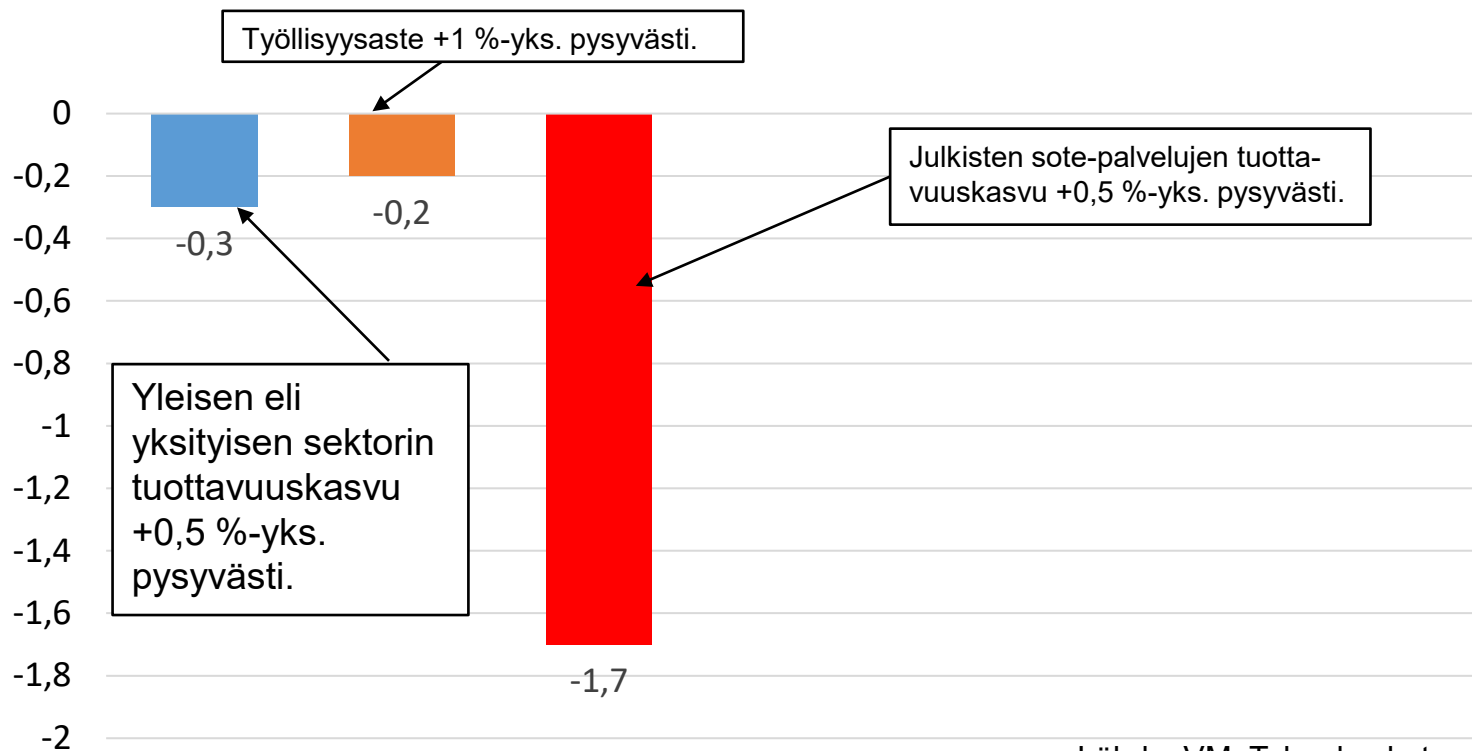

Taloudellinen huoltosuhte on raskas

- Väestömme vanheneminen kasvattaa koko ajan huoltosuhdettamme sen lisäksi, että meillä on työkäisiä, jotka eivät ole työssä (huollettavien määrä / työlliset)
  - Työllisyysaste 75 %: 2,65 milj. hlöä
  - Työkäisistä ei ole työssä n. 900 000
- Työkyvyttömyyden takia menetetyt työpanoksen arvo n. 25 mrd €/vuosi
- Sairauspoissaolopäivien määrä suuri n. 20 milj. työpäivää (420 e/pv, eli 8 mrd e/vuosi)
- Myös osa-aikainen sekä osatyökykyisten työpanos on hyvin arvokas julkisten menojen – ei välttämättä niinkään tulojen – kannalta
- Jokainen työura, joka jää tekemättä maksaa yhteiskunnallemme vähintään 2 milj. euroa
  - Jos ja kun meillä jäisi esim. 100 000 henkilön työura tekemättä, se merkitsee 200 miljardin euron menetystä julkiseen talouteen

Tuottavuuskasvun ja työllisyysasteen nousun vaikutukset kestävyysvajeeseen suhteessa BKT:hen, %

Lähde: VM, Talouden katsaus. Kevät 2023